

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Leonardi Lessii E Societate Iesv Theologi. In D.
Thomam De Beatitudine. De Actibus Humanis. De
Incarnatione Verbi. De Sacramentis Et Censuris.
Prælectiones Theologicae Posthumæ**

Lessius, Leonardus

Lovanii, 1645

Vsvra.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72898)

V S V R A

CASVS I.

Virum per Cap. Quoniam de Vsuris in 6. inualidum reddatur testamentum Caii uxoris Sempronij vsurarij publici, quo, relicta prolihus sua legitima, instituit maritum heredem, iniuncto ei onere restitutionis quacunque facienda esses?

Testamentum vxoris publici Vsurarij.

Vide supra, verbo Professio Religiosa in ualida, Cap. 21, §. 22.

20 Ad hanc dispensationem non requiritur consensus tertij.

21 Dispensatus potest fieri sacerdos secularis.

22 Non obest quod vota iniurata.

tus supra, & alij passim docent. Ex predictis autem votis nullum est Sedi Apostolicæ reseruatum, præter votum Castitatis perpetuæ: vt colligitur ex Auctoribus citatis: non enim votum Obedientiæ, Paupertatis, & Stabilitatis est reseruatum, nisi fiat in vera Religione, seu in vero statu Religionis; vt omnes vnanimi consensu docent. Atqui Institutum illius domus, non est vera Religio, cum non sit pro tali approbatum à Sede Apostolica: quod tamen ad statum Religionis necessarium esse, saltem à tempore magni Concilij Lateranensis sub Innocentio III. (quod celebratum est circa annum Domini 1215.) patet ex Decreto eiusdem Concilij, Cap. De nimia. de Religiosis domibus; & Cap. vnico. §. 1. eodem Tit. in 6. ex Concilio Lugdunensi sub Gregorio X. ex quibus omnino constat hæc vota reseruata non esse, sed posse ab Episcopo dispensari, vel commutari, præter votum Castitatis.

Nec obstat quod votum obedientiæ, & votum inferuendi infirmis videatur esse in fauorem tertij, ac proinde non posse in eo dispensari sine consensu tertij: Tum quia in casu Titij hic proposito, de cuius dimissione agitur, adest omnis consensus requisitus ex parte ipsius domus, & Superioris eius, vti narratur: Tum quia hæc vota non sunt principaliter in fauorem tertij, sed accessoriè (nam principaliter sunt Deo ad animæ salutem:) Tum denique quia tota domus, vti suppono, subest iurisdictioni Episcopi loci, qui proinde potest tamquam verus Superior hoc ius remittere, sicut poterat immediatus Superior ipsius domus.

Hinc sequitur prædictum Episcopum posse dispensare cum supra dicto Titio, vt relicto Instituto illo & habitu, fiat Sacerdos secularis. Cum enim possit dispensare in omnibus votis prædictis, præter votum Castitatis, potest illum liberare ab omni obligatione, quam habet erga illam domum ratione suorum votorum, ac proinde vt redeat ad statum & habitum secularem, sic tamen vt teneatur seruare castitatem: & tunc nihil habet impedimenti quo minus sine alia dispensatione possit ad omnes Ordines promoveri.

Nec obstat quod eadem vota videantur iuramento firmata, dum dicitur in formula, Ita me Deus adiuet, & omnes Sancti eius, ac proinde duplici vinculo ligare: quia Episcopus potest in ipsdem iuramentis dispensare. quando enim votum & iuramentum in eandem materiam cadunt, quicumque potest in voto dispensare, potest etiam in iuramento: Siluester Verbo Iuramentum. 5. quæst. 3. Dominicus Soto lib. 8. de Iustit. qu. 1. art. 9. Caietanus 22. quæst. 89. art. 9. & alij complures, eisque communior sententia Doctorum, & nemo dubitat quin saltem Episcopus possit dispensare in votis iuratis.

AD huius quæstionis decisionem: Suppono Primò, Vsurarium etiam publicum & manifestum iure naturæ non esse intestabilem, seu inhabilem ad condendum testamentum: sed posse de rebus suis testari sicut quemlibet alium, transfuso onere restitutionis in hæredes. Quilibet enim est arbiter rei suæ cuius habet dominium: atqui vsurarius non solum habet dominium fortis, quâ primò caput facere vsuras, sed etiam ipsarum vsurarum, vt plurimi Doctores tradunt: quod maxime locum habet quando pecuniæ vsuris partæ fuerint cum proprijs permixtæ; vt communiter docent Doctores, & intelligitur apertè ex l. si aliquid. 78. 7. de solutionibus, & alijs Iuribus, Similiter acquirit dominium pecuniæ quâ accipit ex venditione pignorum, & c. l. Qui vas, in fine 7. de furtis. Itaque si ius naturæ spectetur, potest de iis disponere præsertim per testamentum, non minus quâ alij de rebus suis: quia onus restituendi transit ad hæredes, & ita nullum fit præiudiciu creditoribus.

1 Vsurarius solo iure Canonico est inhabilis ad testandum.

Suppono Secundò, Inhabilitatem testandi vsurarijs esse inflictam in pœnâ solo Iure Canonico, idè; vt respiciant: sicut & aliæ quædam pœnæ eodè Iure in eos statutæ sunt, vt patet Cap. Quoniam de vsuris in 6. Vnde sicut aliæ leges humanæ per vsus contrariu, vel etiâ per non vsus certi temporis tolli possunt & abrogari, ita etiam hæc, maxime qua parte pœnalis est, & hanc inhabilitatem infligit. Facillimè enim leges humanæ abrogantur quâ parte dispositione pœnalis continent; vt innumeris exemplis in censuris, irregularitatibus, & inhabilitatibus ostèdi potest, etiâ manente legis dispositione quoad actus prohibitos vel præceptos.

2 Hæc inhabilitas per non vsus tolli potest.

Suppono Tertio, Hanc pœnam non habere locum nisi in vsurarios manifestos; vt apertè ex d. Cap. Quoniam colligitur. Vnde non pertinet ad eos qui manifesti nõ erant, vel manifesti nõ habebantur. Manifesti dicuntur qui facti, vel iure sunt notorij esse tales. Facti manifesti & notorij sunt, qui ita palam vsurus exercent, vt nulla tergiversatione negari possit. Iure verò sunt manifesti, qui iudicij sententia de hoc crimine sunt condemnati: Vel, qui de se ipsis legitimo iuris ordine hoc crimen coram Iudice sunt confessi: Vel denique, de quibus id per idoneos testes in iudicio est plane probatum, vt docet Couarruias lib. 3. variarum cap. 3. n. 4. & 5. Infamia & semi-probatio non sufficit, vt idem ostendit. Imò nec confessio extra iudicium coram Parocho & testibus, vt docet Molina disput. 333. quia confessio extraiudicialis non inducit notorium Iuris.

3 Soli vsurarij manifesti sunt inhabiles ad testandum.

His positis, tanquam certis & receptissimis Respondeo, hoc testamentum, de quo agitur, ita validum censerè, vt ratione Cap. Quoniam, nulla ratione possit infringi à prolihus.

4 Testamentum Caii est validum, ut pote non manifesta vsuraria.

Conuincitur id Primò: Quia hoc Caput solum loquitur de manifestis vsurarijs. Testamenta, inquit,

B* iij manife.

faciat semel aut bis illud delictum, sed requiritur ut stet publice paratus ad illud delictum faciendum; sicut meretrix in prostibulo, vel vsurarius ad banchum. vt l. Palam, in princ. x. de Ritu nuptiarum &c. Itaque etiam si probari posset Caiam aliquando dedisse ad vsuram absente marito, hoc tamen non sufficit vt censeatur publica vsuraria; aut vt testamentum eius censeatur inualidum. Idem disertè docet Couar. lib. 3. Variarum cap. 3. n. 5.

9
Non sufficit quòd post mortem fiat manifestum, viuentem fuisse vsurarium.

Tertiò, Pari modo non sufficit vt post mortè incipiat esse manifestum, ipsam ante mortem fuisse vsurariam: sed requiritur vt tempore quo testatur, fuerit manifestè vsuraria. Secus si ante & post illud pœnituit: aut si ante mortem fuit occulta vsuraria, & post mortem id incipit esse manifestum: tunc enim testamentum valebit. Ita in terminis docet Angelus in quodà Consilio, quod incipit: *In causa predicta*, &c. Et probat ex d. Cap. *Quanquam*, vbi dicitur primò, *Nullus vsurariorum manifestorum testamentis interit*. vbi apertè loquitur de testamentis eorum, qui tempore factionis testamenti, erant manifesti vsurarij. secundò dicitur, *Testamenta manifestorum vsurariorum aliter facta, non valeant, sed sint irrita ipso iure*. Quod necessariò intelligendum de testamentis eorum, qui saltem ante mortem manifesti erant vsurarij.

10
Nec quòd quis sit in iudicio confessus se simpliciter fuisse vsurarium.

Quartò, Imò non satis est ad incurrendas pœnas Capitis *Quanquam*, vt quis in iudicio confessus sit se vsurarium fuisse simpliciter, aut vsuras exercuisse: quia etsi talis confessio in genere sufficiat ad effectum, vt quis post confessionem censeatur vsurarius manifestus, id est, manifestatus & publicatus, & vt puniatur per sententiam Iudicis pœnâ pecuniariâ, vel aliâ per leges iuste statutâ, non tamen vt dicatur manifestus ratione manifesti exercitij & negotij: quod tamen requiritur ad pœnas cap. *Quanquam*. Ita disertè Couar. lib. 3. Variarum cap. 3. n. 5. & probat optima ratione: quia alioqui sequeretur eum qui semel & occultè ad vsuram dedit, & id in iudicio confessus est, grauissimis illius Capitis pœnis teneri: quod à ratione alienum est, & contra mentem Ecclesiæ & praxim. Itaque etsi confessio in iudicio & sententia Iudicis dicantur inducere notorium Iuris, vt docet Glossa 2. q. 1. Can. *Manifesta*. Nauar. Enchir. cap. 25. n. 73. & cap. 27. n. 255. & alij: tamen ad pœnas Capitis *Quanquam* non sufficit, nec facit tali modo manifestum, qualis ibi requiritur.

11
Nec sufficit infamia.

Quintò, Neque etiam infamia sufficit, vt omnes Doctores fatentur. Fama enim non facit rem manifestam, ita vt nulla tergiversatione queat negari; sed solum mouet suspiciones. Vnde etiam ad alias pœnas inferendas, quæ non postulant crimen manifestum, non sufficit, sed requirit alia adminicula, quæ per se probent plusquam simpliciter; vt docet Couar. suprâ n. 4.

12
Frequenter ratio Sacramentorum arguit aliquem non esse publicum vsurarium.

Sextò, Tantùm verò abest vt prædicta Caia manifestè fuerit vsuraria, dum viueret, vt ne quidem infamiâ huius criminis laborasse videatur. Si enim infamiâ laborauit, quomodo eius Parochus, vir doctus & probus, eam tanquam probâ feminam publicè ad Sacramenta admisit? quomodo eam publicè ad altare comparentem, non repulit? Graui profectò sacrilegio se obtrinxisset, & magnam scandali dedisset occasionem populo, si personam publicè de tali crimine infamè, ad Sacramenta admisisset. Atqui nullo modo præsumendum, Parochum tali crimine se voluisse

contaminare: ac proinde non potest præsumi eam tali infamiâ laborasse, nisi id manifestè constet. Quòd si ne infamiâ quidem laborauit, multò minus potest dici illam manifestè talem fuisse. Idem confirmatur ex eo, quòd cum Caia esset mortua, etsi initio ob suspensionem aliquam motam Capitulo Canonicorum negata fuerit ad aliquot dies sepultura sacra, postea tamen est admissa; nimirum re meliùs discussâ & suspicione abtersâ. quod ipsum firmissimum argumentum est, illam non fuisse manifestam vsurariam. alioqui grauissimè Capitulum peccasset illam ad sepulturam admitendo, vt patet Clementina *Eos qui de sepult. vbi infligitur excommunicatio ei*; qui manifestum vsurarium Ecclesiasticæ sepulture tradiderit.

13
Quid requiratur ut quis dicatur manifestus vsurarius?

Denique vt quis dicatur manifestus vsurarius iuxta mentem Capitis *Quanquam*, requiritur vt ratione manifesti & publici exercitij, & actuum vsuræ ita id clarum & perspicuum sit, vt nulla tergiversatione negari queat: vt optimè docet Couar. suprâ. Hoc autem locum non habet in nostro casu. Imò etiam si hoc nomen accipiatur latius, vt extendat se etiam ad confessos, & conuictos in iudicio, & ad eos qui per sententiam de crimine damnati, sicuti multi alij Doctores accipiunt, vt Siluester V. vsura 9. & alij Summistæ: nihilominus hęc locum non habet; quia Caia nõ fuit vnquam confessâ in iudicio, quòd vsuras exerceceret, nec conuictâ de eo, multò minus ea de re damnata.

Ob has & alias rationes, quæ adduci possent, omnino concludendum videtur Caiam non esse manifestam vsurariâ censendam, nec pœnas Cap. *Quanquam*, nominatim quoad testamenti irritationem, in ea locum habere.

CASVS III.

Pecunia pupillarum data ad vsuram.

Tutores & præfecti Camera pupillorum coguntur pupillares pecunias dare seniori ad rationem 8. vel 10. in 100.

QVÆRITVR, Vtrum id licitè facere possint?

RESPONDEO, Tutores & præfecti Camera pupillorum coacti pupillarem pecuniam seniori dare ad rationem 8. vel 10. in centenarium, possunt excusari per triplicem contractum si contrahant cum mercatore, & expressè vel implicite triplicem illum contractum intendant.

13

Nec refert, quòd in illis locis vsuræ putentur licitæ ab hæreticis Magistratibus qui id præcipiunt: quia hi id non præcipiunt in contemptum Religionis vel fidei: sed quia id putant non esse iniuriam, præcipiunt tanquam vile pupillis. Et sanè rēditus ibi longè plus valent, quàm hęc, similiter etiam lucrum cum mercatore plus ibi valet.

Si contrahant cum non mercatore, poterunt excusari ratione interesse; quia à mercatore tantundem habere facili negotio poterant. Vide suprâ Verbo Censur, Casum 3. 4 5. & Verbo Mutuum, Casum 4.

CASVS IV.

Mutare vsurario bona fide sub lucro 8. in 100.

Titius dedit bonam summam pecunia vsurario publico, Episcopo sciente, putans id licere: accipit 8. pro 100. Postea intelligit id illicitum esse.

B * iiii

QVÆRITVR

QVÆRITVR Primò, An pecuniam illam possit aliquantisper relinquere donec tunc eam possit recuperare; alioquin enim periculum est ne vel totam, vel magnam partem amittat?

QVÆRITVR Secundò, An possit retinere lucrum quod percepit bona fide?

14

AD Primum: Respondeo, Titium tuta conscientia posse relinquere pecuniam suam ad tempus apud Vsurarium, si antea non potest eam sine periculo notabilis damni repetere. Ratio est, quia non est per se malum mutuare vel relinquere pecuniam suam vsurario, modò id non fiat animo iuuandi illum in vsuris exercendis; vel ob alium malum finem, qui si antea fuit, facile potest intentione mutatà tolli. Confirmatur, Quia ille nemini facit iniuriam: Non Vsurario, quia hic optat illam habere; non etiam ijs qui ad vsuram petunt, quia hi optant Vsurariū habere multas pecunias.

15
Lucrum ex dato mutuo vsurario, restituendum.

Ad Secundum: Respondeo, Titium teneri ad restitutionem lucri percepti ab vsurario, nisi aliquam speciem iusti contractus explicitè vel implicitè cum illo inierit; vt per se patet: quia alioquin caret titulo iusto. Certum autem est non posse accipere titulo mutui vel depositi, neque titulo contractus societatis iuncto contractui assicuracionis capitalis, & lucri certi minoris pro maiore incerto; quia negotiatio vsuraria quam exercet vsurarius est per se iniusta, nec vllū lucrum parit.

Nisi vsurarius gratuitò donet.

Solum videntur hęc duo tituli posse intervenire: alter est donationis, alter lucri cessantis. Titulus donationis vix potest præsumi; nam vsurarius non censetur facile donare. Si tamen esset diues, & ob commoditatem perceptam ex alterius pecunia, expressè diceret se donare animo rependendæ gratitudinis, non cogere ad restitutionem: quia vsurarius habet dominium suarum pecuniarum, & bona ipsius non sunt hypothecata ratione vsurarij. Titulus autem lucri cessantis hęc locum habere potest, si ille, priusquam pecuniam vsurario mutuet, animum habebat illam applicandi ad iustum aliquod lucrum per mercaturam, vel emptionem redditus &c; & mutuatio facta vsurario causa fuit cur illud propositum non sit executus: tunc enim mutuatio est causa lucri cessantis.

Vel si titulus lucri cessantis.

Mutuare vsurario titulo lucri cessantis, 12. in 100.

CASVS V.

An liceat ei qui dat Vsurario mutuum, aliquid exigere titulo lucri cessantis, maxime si vsurarius offerat 12. pro 100. vel etiam 16.

16

Mutuare vsurario sine causa, solum titulo lucri cessantis, est peccatum.

Respondeo & Dico Primò, Mutuare Vsurario cum pacto faciendi lucri cessantis, speciem habet mali, estque offensiuum populi; & si fiat sine causa, est peccatum. Primò, Quia quisque ex charitate tenetur impedire peccatum proximi sui quantum commodè potest: atqui hęc commodè potest impedire peccata vsurarij, saltem ex parte; & non impedit. Secundò, Quia videntur tales cum vsurario conspirare, eumque in suis vsuris velle iuuare præbendo instrumenta. Vnde etiā simplex mutuatio ipsi facta sine pacto lucri, non censetur honesta.

17

Dico Secundò, Hoc tamen peccatum quod

committitur quando sine causa quis ei mutuum dat cum pacto de lucro cessante, non obligat ad restitutionem faciendam vel vsurario, vel ijs quibus ipse ad vsuram dedit, si illa mutuatio causa fuit lucri cessantis; & spes lucri reuerà tanti aestimata. Probatur, Quia neque ex officio tenebatur impedire vsurarium ne daret illam pecuniam ad vsuras: neque ita censetur iuuare vt sit causa damni mutuatarijs. Cuius signū est quòd nullus illorum aestimet sibi fieri iniuriam, per illam mutuatōnem: Nam omnes qui petunt ab ipso, optant illum pecunijs abundare.

Dixi, Si mutuario causa fuit lucri cessantis: quia alioqui titulus lucri cessantis locum non habet. Quòd verò spes lucri, tanti debuerit reuerà aestimari, quantum exigit, Patet, quia in omni tali contractu hoc est necessarium, alioquin non seruaretur æqualitas.

Dices, Vsurarius soluendo pro lucro cessante 12. in 100. fit impotens ad restituendum omnibus quibus debet: ergo qui accepit 12. ab illo, tenetur restituere.

Respondeo Primò, Non semper est certum quòd fiat impotentior ad soluendum: multi enim sunt valde diuites, ita vt duplo vel triplo amplius habeant, quàm debeant ratione vsurarum.

Respondeo Secundò, Etiam si fieret impotentior ad restituendum, is tamen qui contrahit cum illo titulo oneroso, non tenetur ad restitutionem, si id ignorauit. Quòd si id sciuit, adhuc non tenetur nisi à creditoribus ipsius exigatur: solum enim datur illis actio rescissoria vt rescindant contractum, quatenus per illū factus est impotentior, vtque exigant illud lucrum, vt colligitur ex Cap. Qua in fraudem creditorum. Lege vltima. Et ff. eodem Tit. l. 1. cum seq. & l. vltima. Quòd si creditores vsurarij ab illo nihil exigant, ad nihil tenetur: nam vsurarius est dominus rerum suarū, & potest de illis disponere maxime per contractus onerosos, & etiam gratuitos (præterquam in vltimis voluntatibus) & consequenter dominium transferre; neque creditores illius ius habent in illas, nisi personale, id est, quamdiu apud ipsum sunt: Nisi quatenus Ius positiuum disposuit de actione rescissoria casu supra dicto.

Quid si hoc sciuerim, & creditores à me exigant restitutionem?

Dico Tertiò, Posita necessitate restituendi (que tamen non est ponenda, nisi plus acceperit quàm spes lucri cessantis aestimata fuerit; vel nisi agant creditores vsurarij actione rescissoria; vel aliquod statutum particulare alicuius loci, quod nõ puto, omnes tales contractus cum vsurario irritos reddat) tenetur restituere vsurario: ab illo enim accepit. Id autem quod ab aliquo iniuste acceptum est, restituendum est ei, à quo acceptum. Si tamen velit, potest restituere ijs quibus vsurarius debet. Nam qui soluit creditori sui creditoris, liberatur à suo creditore; quia transfert in se actionem creditoris ipsius. Interdum fieri potest vt quis teneatur ex charitate restituere creditoribus vsurarij; quando nimirum sunt pauperes, & credibile est quod vsurarius illis nunquam restituet, & ille nihil timet incommodi ab vsurario.

19
Si faciendū esset restitutio, esset faciendū ipsi vsurario.

Dico Quartò, Si aliqua iusta causa subsit mutuandi vsurario, etiam cum pacto lucri, nullum est peccatum. Probatur, Quia non est per se & intrinsecè malum; & iusta causa facit vt non teneatur impedire ipsius peccatum, & vt non conseatur illud approbare.

Vel eius creditoribus.

20
Mutuare vsurario cum iusta causa, non est peccatum.

Neque

CASVS VII. & VIII.

§. 1.

Titius officialis super officio suo summam pecunia accipit à Sempronio, ob quam hic in societatem officij admittitur, ut proportione ad summam à se collatam, partem fructuum quotannis usque ad mortem suam naturalem recipiat. Ad vitandas contentiones, quæ ob fructuum percipiendorum incertitudinem oriri possent, transigant ut Titius pensionem 12. in 100. quotannis soluat, anticipando ante singula semestria pensionem semestris secuturi, siue sex in 100. sic ut si quando id non præstiterit, possit Sempronius exigere ut sortem totam Titius intra dies quindecim refundat.

Contra-
tus usu-
rarius in
societate
officio-
rum.

Neque refert quòd petat compensationem lucri cessantis: quia potest illud petere quando reuerà subest iustus titulus exigendi. Neque idèd mutare vsurario sine causa malum est, quia ab eo exigitur compensatio lucri cessantis; sed quia per mutationem præbetur instrumentum dandi ad vsuram, vt dictum. Vnde non minus malum est gratis ei mutare, quàm cum luero.

Commodi-
tas iusti
lucris non
est suffi-
ciens causa
mutuandi
vsurario.

Dices, Semper erit iusta causa mutuandi cum luero; quia ipsa commoditas iusti lucri quæ offertur, erit sufficiens causa.

Respondeo Negandò quod assumitur: Cùm enim non possit pro mutuo exigere quidquam nisi ratione lucri cessantis, nec possit plus exigere quàm valeat illa spes lucri; deberet potiùs profequi negotiationem honestam, quàm sperabat magnum lucrum, quàm illà relicta mutare vsurario: Nisi alia quædam grauius causa intercedat: v. g. Si amitteret amicitiam alterius qui potens est, vel, si ab eo sibi timeret.

CASVS VI.

§. 2.

Titius officium suum Manio dat mutuum, siue elocat ad hunc solum effectum, ut Manius super illo summam aliquam pecunia accipiat à Sempronio, hunc admittens in societatem, non cum Titio, cui officium suum non grauatam restituitur, sed secum, quoad officium illud, quod ex consensu Titij in contractu pro forma producitur. Deinde pro parte fructuum quæ Sempronio ex tali officio provenire possent, similiter spondet pensionem annuam 12. in centum usque ad mortem Sempronij naturalem, soluendam anticipatè ante singula semestria per representationem 6. in 100. sic ut quando Manius id non præstiterit, eum cogere possit Sempronius ad sortem intra dies 15. refundendam.

QVÆRITVR, An utrobique Sempronius inuenit contractum vsurarium?

AD hunc casum difficile est solidam dare responsum, eò quòd species facti non sit satis distinctè explicata. Nam Primò non explicatur an extinguatur obligatio soluendæ pensionis si Titius officio priueter, vel moriatur; an verò hæredes debeant continuare solutionem vsque ad mortem Sempronij, vel donec alio modo contractus debitè dissoluatur. quod puto seruari in praxi. Secundò, an tunc debeat fors restitui Sempronio; an verò hæredes Titij illam lucentur, quamuis putem seruari vt restitatur. Tertid, quòd si facta anticipatà solutione contingat Sempronium violenta morte defungi, vtùm ius ipsius transfret ad hæredes, an verò Titius lucraretur sortem. sed dictum mihi est eo euentu ius Sempronij transfret ad hæredes, & ipsis sortem esse restituendam, nisi contractus continuetur. Quartò vtùm Sempronius possit recusare anticipatam solutionem, quam Titius initio cuiusque semestris facit, & tunc repetere sortem, ita vt Titius teneatur eam elapsis 15. diebus representare, dicitur mihi posse recusare, & tunc repetere sortem.

23
Species facti non satis hic explicatur.

Tributù
ab vsura-
rio accep-
tum.

Princeps consuetum tributum ab vsurario pendit solutum auxit ad ter mille florenos, quos in honorarium dedit Titio.

QVÆRITVR, An Titius vel eius heres teneatur ad prædicta summa restitutionem?

21
Vsurarij
licet im-
ponitur
tributum.

Solutio pendet ex duobus. Prius est: Vtùm Princeps tantum possit exigere ab vsurario. Non enim potest exigere per modum pœnæ, cùm vsuræ Iure Ciuili communi & passim prouinciali permittantur. Sed si potest exigere, potest per modum tributù siue pacti vel potiùs pretij pro immunitate & licentiâ, sicut exigere potest à meretricibus & Iudæis &c. quod tributum, non facillè quis dixerit, esse iniquum, cùm vbique ferè exigatur; & Principes iam illud vsucapione præscripserint. Credibile quoque est iustas causas illius augendi subfuisse; præsertim cùm hoc tempore plurimùm lucentur. Neque idcirco vsuras augeri puto, quia illæ passim sunt taxatæ; nimirum vt soluatur pro singulis heddomadibus octaua pars assis in singulos florenos, quod exerceat ferè ad 33. in 100. quotannis &c; neque existimo permitti vt amplius exigant, cùm exacto anno fiat venditio pignoris, nisi redimatur; & quod superat sortem & vsuras, domino non restituatur.

Alterum est, Vtùm vsurarius per hanc solutionem non sit redditus impotens ad soluendum creditoribus. Non enim potest tantum exigere vt fiat impotens solutionis priùs debitæ; vt per se patet.

Ex his colligi potest Responso: Cùm enim præsumendum sit Principem iustè exigere illud tributum, ob causas dictas, quamdiu de contrario non constat; neque vsurarius videatur per solutionem 3000. florenorum factus impotens restitutionis, non est Titius aut eius heres obligandus in conscientia ad restitutionem dictorù 3000. sed potest ea retinere. Quamuis laudabilis esset, si ea, quæ ab vsurario accipiuntur, in causas pias expendenterentur; quia plerumque omnia illorum sunt obnoxia restitutioni. Si tamen in particulari non constat, non est obligatio imponenda.

Quid in
casu ian-
dendù Ti-
tio.

fortem, quod si verum est, conditio illa est valde dura. Quinto, Vtrum inreceptu huius quartæ conditionis sit soluenda pensio pro rata vsq; ad diem quo refunditur fors ipsa. Hæc omnia ad exactam resolutionem deberent esse cognita. Nihilominus respondebimus secundum illa quæ verisimilius putantur adesse, quod vt faciamus :

24
4. Rationes
ob quas hic
contractus
videtur
iniquus.

1. Quia
non est hic
vera socie-
tas.

Adferenda primum illa ob quæ hic contractus videri possit iniquus : quorum Primum sit, quodd hæc non videatur vera societas, sed ficta; ac proinde non subsistat species contractus quæ supponitur : quod sanè contractum efficit valde suspectum. Non esse veram societatem, Probatur : quia contractus societatis requirit rem aliquam communem & diuisam, quæ communiter possideatur, cuiusque fructus sint communes, vt patet in varijs societatum generibus, vt in societate matrimonij, in qua est communitio omnium bonorum; in societate mercaturæ, in qua est communitio fortis quæ mercimonijs impenditur; in societate animalium, in qua est communitio animalium, quæ pro rata & aliquota parte pertinent ad singulos socios; in societate agriculturæ, in qua est communitio agrorum, vel laborum, vel expensarum. Societas enim lucratiua requirit vt singuli sociorum aliquid in commune, veluti suam symbolam conferant, ex quo aliquis fructus in commune proveniat, postea in singulos, pro rata symbolæ collatæ (siue ea sit pecunia, siue labor ac industria) diuidendus. Atqui hæc nihil tale apparet : quia officium illud non fit commune præsertim in secunda forma contractus, cum Mæuius mutatur illud à Titio. nam Sempronius non efficitur socius Titij in possessione illius officij, nec quidquam illi est negotij cum Titio officiali, sed solum cum Mæuio, cui nihil iuris est in officio Titij : nam officium illud solum in contractum producitur pro formâ, vt dicitur in specie facti, id est, ad palliandum contractum honesto societatis nomine. Itaque manifestum est nullam ibi esse veram societatem.

2. Quia
anticipa-
tur solutio
fructuum.

Secundò, Etiam si admitteremus hæc contractum societatis, nihilominus non videretur posse excusari ab iniustitia : nam in societate non anticipatur solutio fructuum, cum sit contractura societatis vt socio debeantur fructus priusquam sint nati. Atqui hæc anticipatur solutio: nam in principio semestris soluendi sunt fructus, qui nondum extant, quos nimirum officium decursu illius semestris lucrabitur. Nec satisfacis, si dicas, hunc contractum potius habere formam census vitalis, quam societatis : quia etiam in censibus iniquum est obligare ad solutionem pensionis initio cuiusque anni vel semestris spacij. Ratio est, quia si tibi dem ad censum vel ad societatem centum aureos, & obligem te vt statim soluas mihi pensionem vel fructum 6. aureorum pro primo semestri, reuerà non do tibi 100. sed solum 94. nam ex centum repetere 6. nihil est aliud quàm dare 94. quare iniquum est si postea repetens fortem exigam 100. & iniquum est velle vt mihi statim solvatur pensio manente forte 100. aureorum.

3. Quia
fors hic nõ
extinguitur.

Tertiò, In censibus vitalibus non est restituenda fors, sed extinguitur, & manet debitoris, moriente illo super cuius vitâ est census talis constitutus: sicut patet ex vsu Prouinciarum & ex Doctoribus, qui hæc de re tractant. Atqui hic fors

multis casibus non extinguitur, sed salua manet creditori: quod videtur iniquum & contra iustam æqualitatem. Si enim est æqualitas cum fors non est restituenda, sed manet debitoris & extinguitur morte; certè non potest esse æqualitas quando est certis euentis restituenda.

Quartò, In censibus, in quibus dantur 16. in singula, fors non potest repeti, quia id vsuram facit, vt communiter D. D. tradunt: atqui hic potest fors repeti, cum tamen nõ dentur nisi 8. in singula: ergo hic contractus facit vsuram.

Pro Responsione: Notandum est, non esse hæc aliquem contractum vnicum, qui possit dici contractus societatis, aut census, vt iuxta naturam illius possit decidi, sed multiplicem & ex multis pactis accessorijs constitutum.

Et quidem in priore formâ in quâ Sempronius tractat cum Titio officiali, prior contractus est societatis, si reuerà officium fiat commune. Sicut enim ab initio poterant officium communiter emete, ita vt esset vtriusque pro ratâ, quamuis ab vno tantum administraretur; ita etiam quando ab vno solo emptum est & possessum, potest alius in partem admitti siue gratis, siue pretio: & ille efficitur particeps lucri, iuxta conuentionem initam. Si autem officium non fiat commune, sed Sempronius tantum admittatur ad ius fructuum, sic non est propriè contractus societatis, sicut neque cum alij fructus ab indiuiso à pluribus emuntur, aut possidentur; sed emptio rei indiuisæ pro parte aliquotâ incertâ. Possit tamen dici societas, quatenus emptor efficitur socius venditoris in ordine ad dominium & diuisionem fructuum illorum, sed parui interest quo nomine vocetur, modo de re constat. Certum autem est hunc contractum esse licitum, modo seruetur æqualitas.

Alter contractus quo ad vitandas alteraciones diuisionis, paciscuntur de 12. in centum &c. videtur contractus commutationis iuris ad lucrum incertum, cum iure ad lucrû certû; vel venditionis luci incerti, pro certo, adiectis certis pactiunculis & conditionibus. Hic etiam contractus iustus esse potest, modo seruetur æqualitas, ita vt onera illa quæ imponuntur præsertim debitori, ritè compensentur; & lucrum illud incertum seu spes eius, iudicio prudentum tanti valeat quanti obligatio illa annuè soluendi 12. in 100. cum ceteris oneribus. Si enim spes illa luci incerti ex officio percipiendi, non tanti valet iudicio prudentum, contractus est iniquus, neque ex hoc capite potest iustificari. Sed tunc videndum esset an aliâ ratione iustificari nequeat, v. g. per modum census vitalitij. Et sanè crediderim in praxi parû curari, Vtrum lucrum incertum tanti valeat; sed solum id quæri vt habeantur 12. in centum. Vnde non videtur hæc esse vera societas, aut verum ius ad fructus officij pro ratâ pretij: sed solum emptio census vitalis, siue personalis tantum; siue partim realis, partim personalis. De cuius iustitia,

Dico Primò, Si debitor soluens annuè 12. pro 100. anticipatè initio cuiusque semestris, potest hac ratione efficere vt creditor non possit repetere fortem, non video cur hic contractus non possit admitti. Nulla enim apparet inæqualitas. Quod confirmo: quia census vitales quibus soluuntur 12. cum dimidio in centum quotannis, constitui solent in alijs locis etiam ad duorum vitam. Atqui hoc onus (quamuis fors non possit repeti)

4. Quia
fors hic potest
repeti.

25
Quodam
responsioui
promissen-
da.

26
Prior con-
tractus ex-
cusatur, si
creditor
non possit
repetere
fortem

NON

non videtur minus græue, imò grauius, quàm onus soluendi 12. in centum dicto modo anticipatè ad vitam vnus cum potestate impediendi repetitionem fortis: onus enim soluendi ad duas vitas grauius videtur, quàm onus soluendi ad vnã tantum anticipatè, si sic possis impedire repetitionem fortis.

Nec obstat quòd fors possit repeti, vel in aliam vitam transferri possit contractus, si non solueris pensionem anticipatè; quia id tuæ negligentie imputandum est. poteris enim præuenire & impedire.

Ad Primum argumentum suprâ positum quatenus huic propositioni repugnat, dicendum est: Parum referre ad iustitiam contractus quo nomine vocari debeat, aut quâ formâ celebretur, modo in ea inueniatur equalitas inter ea quæ conferuntur à partibus. hic autè videtur seruari equalitas. Obligatio enim soluendi 12. in 100 anticipatè modo suprâ dicto ad vitam creditoris, non videtur plus valere, quàm 100. etiamsi creditor quibusdam casibus ius repetendæ fortis habeat.

Ad Secundum: Verum est in simplici contractu societatis vel census non posse peti anticipatam solutionem: potest tamen id fieri in composito, vbi peculiari pacto ita stipulatur, & debita fit compensatio, sicut in presenti negotio; vt ostensum est.

Ad Tertium & Quartum: Hæc argumenta potissimum vrgent sed dicendum, Quando census vitalis constituitur ad duas vitas, non posse fortè villo modo repeti: secus, cum ad vnã tantum. Nam hoc tantum minuit onus debitoris, quantum illa potestas quibusdam casibus repetendi, illud augeat, præsertim cum ipse diligentia suâ possit impedire ne repetatur.

Dico Secundo, Si debitor soluendo anticipatè non possit impedire quo minus creditor possit repetere fortem, difficile est hunc contractum excusare ab iniquitate, imò & ab vsura. Probatur Primo, quia accipit lucrum ex pecunia sua, saluâ sorte, & ius illud fortis repetendæ non compensatur peculiari pretio: ergo est inæqualitas: cum, quæ fors salua maneat, videtur esse tantum mutatio; ac consequenter lucrum illud accipietur ratione mutationis. vnde erit vsurarium lucrum. Nec obstat quòd in quibusdam casibus fors amittatur creditori; quia illi casus facile ab ipso possunt impediri ne eueniant. Neque vsurarius publicus excusaretur ab vsuris, etiamsi similes quosdam casus poneret in contractu quibus fors ipsi periret: nam illud periculum parui æstimatur, cum facile impediri queat. Fateor tamen excusari posse si totum nitretur vero contractu societatis, & ius Sempronij ad fructus incertos iudicio prudentum tanti valeret, quanti totum illud onus quod subit Titius, nempe quantum obligatio illa soluendi anticipatè prædictam pensionem, & peri-

culum restituendæ fortis. Si autem ius illud non tanti valeat, aut Sempronius non habeat verum ius ad fructus officij pro ratâ summæ collatæ, totum reuoluitur ad rationem census vitalis, in quo fors non potest repeti; vt ex Bulla Pij V. & alijs DD. constat, saltem non ita quin creditor id possit suâ diligentia impedire, vt suprâ dictum est. quo casu etiam illud ius est compensandum, vel alia ratione onus creditoris leuandum.

Quod ad alteram formam attinet, in qua non Titius officialis, sed amicus eius Mæuius tractat cum Sempronio, & ab eo accipit 100. super officio Titij, cuius officij nomen & titulum ei Titius veluti equum meritorium elocat: certum est nullam hic esse societatem; sed fingi duntaxat, fortè propter Bullam Pij V. quæ vetat constitui census nisi super re aliqua fructifera, & hic contractus habeat speciem census; vel vt imago vsuræ obueletur. Itaque ad examinandam iustitiam illius, nulla est habenda ratio officij, aut fructuum eius, aut quantum officij sit grauatum, vel alijs ad similes contractus elocatum. Hæc enim omnia impertinentia sunt ad veram huius contractus qualitatem, cum officium solum ad formam & speciem quandam externam adhibeatur.

Quo posito: Manifestum est hic solum esse contractum census vitalis personalis adiectis quibusdam conditionibus & pactiunculis limitantibus: cuius iustitiam difficile est statuere si creditori, quodocunque libuerit, fas est recusare anticipatam solutionem, & tunc repetere fortem, hoc enim onus valdè est graue & contra naturam census. Si enim in censu perpetuo redimibili ex parte venditoris, vbi in singula dantur 16. non potest emptor repetere pretium, quanto minus poterit in vitali, vbi in singula dantur solum 8. quiq; morte deberet extinguere? accedit, quòd tantum onus non videatur compensari. Itaque non satis apparet qua ratione hic contractus ab improbitate vsuraria possit excusari.

Vna sola ratio videri possit, si dicatur posse emi censum perpetuum redimibilem ex parte venditoris pretio 100. in 10. & pretio 10. in singulos, vt fit in Sicilia. Cur non possit emi vitalis pretio 100. in 12. seruato iure repetendæ fortis; cum quibusdam casibus debitor possit fortem lucrari, & creditor illam amittere? Ponamus enim Mæuium debere Sempronio censum perpetuum 10. aureorum, qui non possit extinguere nisi restituta sorte 100. aureorum: & Sempronium offerre Mæuium hanc conditionem, vt iste reditus commutetur in vitalem, ita tamen vt soluat 12. in 100. & det ius repetendæ fortis, & ipse Mæuius certis euentis possit lucrari fortem, non videbitur adeò dura hæc commutatio. sed meo iudicio dura est. Vnde non ausim hunc contractum approbare, nisi pleniore informatione de re tota acceptâ.

27
Respondetur
argu. minus
supra
alians.

28
Non potest
excusari
si possit
creditor
fortem re-
petere.

29
Examina-
tur posse
rior con-
tractus.

Est hic cō-
tractus in-
iustus si
creditor
pro libere
possit fortem
repetere.

30
Ratio ali-
qua excu-
satoria.

F I N I S.

I N D E X